

A ZALAEGRSZEGI KÖZÉPISKOLAI HONVÉD KOLLÉGIUM TÖRTÉNETE (1985-1990) I. KATONAI-HONVÉDELMI NEVELÉS A KÖZÉPISKOLÁKBAN

A 2011. CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről bevezetőjében nagy hangsúlyt kapott a felnövekvő nemzedék hazafias nevelésének gondolata. Természetesen a diákok hazafias nevelését nemcsak ettől az időtől számítjuk. Irodalmunkból, történelmünkben is számos eseményt tudunk felsorolni, ami azt bizonyítja, hogy a magyar nemzet mindig is kiemelt figyelmet fordított a haza védelmére kész fiai nevelésére. A kifejezetten a katonai pályára felkészítő intézményes katonai iskolázatásnak a kezdete kb. 150 évre nyúlik vissza, és történetét a bemutató tanulmányok három időszakra osztják (1856-1918), (1918-1945, 1945-1990). A jelen tanulmányban a még nem teljességgel feldolgozott harmadik időszakban (1945-1990) nevelést folytató, MN 7. számú (később Szalvay Mihály) Középiszkolai Honvéd Kollégium 1985-1990 közötti működéséről szólok. A 14-18 éves fiúk katonai foglalkozások és katonai életmód – napirend – keretében készültek a hivatásos tiszti pályára, miközben a középiszkolai tanulmányaikat a helyi középiszkolákban folytatták. Célom az, hogy ezen iskola rövid létének a bemutatásával is teljesebbé tegyem a neveléstörténetnek ezt a területét.

The introductory part of the No. 190 law of 2011 about National Public Education emphasis the need for educating the growing generation patriots. Patriotic education has not been present since then, it has a longer history. We may remember of several events from literature and history which prove that Hungarians have always paid attention to educate young men who would protect the country. The history of military schools for the purpose of training future soldiers dates back to the 1850s. In the historical researches these 150 years are usually divided into 3 periods (1856-1918), (1918-1945, 1945-1990). This study examines the last period (1945-1950) with the help of presenting MN No. 7 (later Szalvay Mihály) Secondary School Military Dormitory (1985-1990), where 14-18 years old boys were prepared to be later soldiers and had military lessons in the afternoons while they were studying in one of the local secondary schools in Zalaegerszeg.

A KUTATÁSRÓL

A köznevelési törvényben megfogalmazott hazafias nevelés megjelent a Nemzeti Alaptantervben is kiemelt nevelési célként, ezért nagy érdeklődéssel kezdtem el vizsgálni, hogy mióta is kutatják a hazafias, honvédelmi nevelést.

Az internet által nyújtott lehetőségeket kihasználva jutottam el olyan könyvek, folyóiratok, doktori értekezések olvasásáig, amelyek meggyőztek arról, hogy feltétlenül érdemes és szükséges megírni azoknak az iskoláknak a történetét, amelyek akár nemzedékek, de akár csak néhány évfolyam hazafias nevelésében részt vettek. Így jött szóba lakóhelyem honvéd kollégiuma, amelynek létéről személyes tapasztalatom volt, működéséről pedig Martinkó József könyvének [1] néhány oldalán olvastam, s amelynek anyagait a Hadtörténeti Irattárban tanulmányoztam. Igyekeztem feltérképezni a megyei napilapban, egyéb sajtóorgánokban megjelent anyagokat is, de ilyeneket nem találtam.

A kutatást a továbbiakban folytatni kívánom, kiegészítem azokkal a – az interneten fellelhető megnyilvánulásokkal, valamint a személyes találkozásokon elmesélt – tapasztalatokkal, élményekkel, amelyeket a volt zalaegerszegi honvéd kollégisták, nevelők, munkatársak éltek meg tanulmányaik, munkájuk során.

KATONAI NEVELÉS 14-18 ÉVES KOROSZTÁLYBAN

A jelenkor történelmének viharos évszázadában többször vitatták a katonai középiskolák létjogosultságát. A katonai előképzés céljából, korai életkorban folytatott nevelésre és oktatásra alapított intézmények a hivatásos katonai pályát alapozzák meg, a nevelés területén próbált minden más formánál hatékonyabban. A viták a korai pályaválasztásról, a családtól való elszakadásról, a katonai nevelés módszerei személyiségre gyakorolt hatásáról és a képzés viszonylagos költségességéről folytak. Ennek eredményeképpen a honvéd kollégiumi rendszert 1992-ben, az ennek a továbbfejlesztésére alakult honvéd gimnáziumi rendszert 2003-ban végleg felszámolták (Eger és Győr).

2012-ben, hasonlóan az első modell alapján, katonai kollégium és civil középiskola formájában „újra feltámadt” a katonai középiskola. Debrecenben, a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégium honvédelmi tagozata néven folytatódik a 150 éves történet. Mindez azt bizonyítja, van helye a XXI. században a középiskolás korban folytatott katonai nevelésnek. *„A cél az, hogy a középiskolások olyan légkörben nőjenek fel, amelyben nagy szerepet kap a bajtársiasság, a hazaszeretet, a honvédelem iránti elkötelezettség, valamint bizonyos fokig megismerik a magyar honvédség életét, a küzdősportokat, a katonai eszközöket. A tantárgyakat ugyanazok a tanárok tanítják, mint eddig, de a működés olyan keretbe kerül, amelyben a honvédség értékrendje hangsúlyt kap. Az iskola egyébként egy területen, egy kerítésen belül van a honvédség egyik legnagyobb alakulatával, és a katonák eddig is részt vettek valamilyen szinten az oktatásban – például a testnevelési órák intenzívebbek voltak az átlagosnál –, most ez a szint feljebb kerül. A diákok valamennyien választani fogják a katonai alapismeretek közismereti érettségi tantárgyat, és ehhez nyújt segítséget a dandár személyi állománya.”* [2] Hogy ne történjen meg a későbbiekben, harmadszor is a katonai középiskola – mint a katonai pályára felkészítés egy sajátos formájának – felszámolása, ezért érdemes tanulmányozni a közel harminc évvel ezelőtt működött egyik katonai kollégium történetét.

A KOLLÉGIUM TÖRTÉNETE NAPLÓSZERŰEN

A csapat történetének papírra vetését 1990. június 15-én zárta le a kollégium igazgatóhelyettese. A MN 7. sz. KHK története 1984. november 1-től kezdődött és 1990. június 15-ével befejeződött, mindössze 6 évet foglal magában.

1984 a szervezet kialakításának éve volt. A Kormány Honvédelmi bizottsága 1983. szeptember 15-i ülésén jóváhagyta a középiskolai katonai kollégiumi hálózat teljes kiépítésével kapcsolatos elgondolást. Ennek megfelelően 1984. november 1-től kezdte meg munkáját a Zala Megyei Hadkiegészítési és Területvédelmi Parancsnokság szervezetében Koncz Árpád százados vezetésével az előkészítő törzs, hogy Zalaegerszegen létrejöjjön a kollégium. A törzs a munkáját a Tanintézeti Csoportfőnökség által megszabott feladatok alapján végezte. A munkafeltételeket a MN 4891 parancsnokság utasítására a helyőrségi művelődési otthon biztosította. Az előkészítő tevékenység sikeres végrehajtása alapján kollégiumi munka 1985. május 1-jén indult meg. Megkezdődött az állománytáblában biztosított helyek feltöltése.

Az első, 1985-86. tanévben 1985. augusztus 15-én a 60 fős I. évfolyam elfoglalta helyét a kollégiumban. Augusztus 29-én, nevelőtestületi értekezleten Mészáros Tibor ezredes méltatta a tervszerűen végrehajtott előkészítő munkát, és sok sikert kívánt a tanévhez. 1985. augusztus 30-án volt az első kollégiumi tanévnyitó ünnepség.

Az ellátás megszervezésére a Magyar Néphadsereg hadtápfőnök 014/1985. sz. parancsa intézkedett. Az anyagok beszerzése, a nyilvántartások felfektetése, a sok szakirányú munka a kollégium hadtáp szolgálatának nem kis nehézséget jelentett. A zökkenőmentes beindításhoz nagyban hozzájárultak: a REVA Szolgálatfőnökség, a Ruházati Szolgálatfőnökség, a Fenntartási- és Elhelyezési Főigazgatóság illetékes munkatársai. Sok gondot okozott a Zala Megyei Állami Építőipari Vállalattól megvásárolt épület átalakítása, melyet végül is a vállalat dolgozóival sikeresen oldottak meg.

A kollégium beindításához a megyei és városi szervek sok segítséget adtak, élő és folyamatos kapcsolat alakult ki a helyőrség parancsnokságával, a fegyveres erőkkel, testületekkel, valamint a polgári szervekkel. Legalapvetőbb együtt-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

működő partnerek a befogadó gimnáziumok, a Zrínyi Miklós Gimnázium és a Ságvári Endre Gimnázium, amelyek ott-hont adtak a kollégium növendékei oktatásának, valamint a MN 4891 alakulata (helyőrség parancsnokság), valamint a MN 8931 alakulat, melyek sok segítséget nyújtottak a honvédelmi táborok technikai feltételeinek biztosításához, a hazafias-honvédelmi neveléshez. A helyőrségi művelődési otthonnal, ahol az előkészítő törzs kezdte meg a munkáját, szintén kiemelkedő munkakapcsolat jött létre.

A kollégium növendéki állományának tanulmányi tevékenysége ütemesen fejlődött. A kezdeti nehézségek, a beilleszkedés, a két középiskolában történő tanulás, a szokásrend kialakulása érződött az első év gyengébb eredményén. A beindult két osztály átlaga 3,39 volt, ez a körülményekhez képest elfogadhatónak bizonyult. A tanulmányi versenyben 5 növendék kiváló, 8 élenjáró címet ért el. Igazgatói dicséretet és könyvjutalmat 4 fő kapott.

A hazafias és honvédelmi nevelés területén a tanév munkáját értékelő jelentésben ez állt: „A nevelési követelményekben meghatározott honvédelmi feladatainkat maradéktalanul teljesítettük. Feladatunk végrehajtását segítette, hogy középtávú együttműködési megállapodásunk, és éves együttműködési tervünk van a helyi magasabb-egység parancsnokságával, az MHSZ megyei vezetőségével.” A honvédelmi nevelési munka része volt a katonapolitikai tájékoztató sorozat, a MN helyi körzeti filmbázisa által kínált lehetőségek kihasználása.

Az egység közművelődési munkájának az elsődleges feladata kollégiumi szinten a növendékek fogadása, valamint a szokásrendjének a kialakítása volt. Az öntevékenység, az igényesség nem kielégítő állapota miatt nagy feladatok vártak a nevelőkre. Már ebben az évben kis létszámmal ugyan, de elfogadható eredménnyel vettek részt a kollégiumok közötti sportversenyeken. Valamennyi növendék részt vett a Kollégiumi Honvédelmi Tízpróbában. 16 növendék arany, 23 növendék ezüst fokozatot szerzett. A kollégiumba felvett 60 növendék közül 56-an a tanévet eredményesen elvégezték.

E tanév második félévében a MN 7. számú Honvéd Kollégiumában is megalakult az ifjúságmozgalmi szervezet. A kollégium növendékei folyamatosan bekapcsolódtak a városi, megyei diákmozgalmak rendezvényeibe, eseményeibe.

A kollégium működési feltételeinek megteremtésében és folyamatos biztosításában kiemelkedő munkájuk elismeréseként a tanévben 5 fő dolgozó részesült dicséretben és pénzjutalomban.

A második, az 1986-87. tanév folyamán tovább bővült a kollégium felnőtt dolgozói létszáma. A tanév második felében Gáspár Kálmán századost kinevezték a kollégium igazgatóhelyettesének. A tanév végén a vezetőtanár áthelyezéssel más munkahelyre távozott.

A tanévet a II. évfolyam beindításával megkezdte 125 fő, befejezte 124 fő. A növendékek tanulmányi munkájában az elmúlt évhez viszonyítva lényegesen gyengébb, 3,19-es átlag született. A tanulmányi versenyben hat kiváló, kilenc élenjáró növendék lett. Igazgatói dicséretet három fő, nevelőtestületi dicséretet egy fő kapott.

A közművelődési munka területén jelentős változás mutatkozott, a feltételek és a körülmények erőteljesen javultak. Növekedtek a működéshez szükséges tárgyi feltételek, az igények, ötletek és megvalósulási kereteik. Általános igény lett a rendszeres moziba, színházba járás.

Az állomány létszámának növekedésével együtt a sporteredmények is javultak, ami a sportjellegű szakkörök folyamatos, kiegyensúlyozott működésének is köszönhető volt. A Kollégiumi Honvédelmi Tízpróbában 32 arany, 47 ezüst-érem született.

1986. október 29-30-a között az előjáró felügyeleti ellenőrzést tartott a kollégiumban, a tanév indítását, a befogadó gimnázium és a kollégium kapcsolatát ellenőrizték. Megállapították, hogy a tanév indítása, a növendékeket oktató gimnázium és a kollégium kapcsolata megfelelő, a helyőrségben a kollégium megítélése kedvező.

E tanévben a kollégiumi dolgozók eredményes munkájuk elismeréseként kitüntetésben is részesültek, Honvédelmi Érdemérem kitüntetés két fő, Kiváló Munkáért kitüntetés egy fő kapott. Dicséretben, jutalmazásban részesült 22 fő. Soron kívüli béremelésben részesült 28 fő.

A harmadik, az 1987-88. tanév fő feladatát a kollégiumi név- és zászlóadományozásra való felkészülés képezte. A honvédelmi miniszter döntése értelmében a kollégium 1987. november 4-én a Szalvay Mihály nevet vette fel, és kollégi-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

umi zászlót kapott, melyet Nárai István altábornagy a MN Kiképzési Főfelügyelője adott át. Felavatták a kollégium hagyományainak ápolására kialakított emlékszobát, megkoszorúzták a névadó emléktábláját az ünnepélyen résztvevő MN és Zala megye vezető személyiségei. A névadó tiszteletére Szalvay Napokat, Gólyaavatást, a városban híressé vált Szalvay-futást rendeztek.

A tanévet 185 fő kezdte meg és 168 fő fejezte be. A tanév végi tanulmányi átlag 3,51 lett. Kiemelkedő évfolyam-eredményt ért el a III. évfolyam 3,85-ös átlaggal. A tanulmányi versenymozgalomban a növendéki állomány 98%-a részt vett. Kétszeres Kiváló Növendék címet négy, Kétszeres Élenjáró Növendék címet egy, Kiváló Növendék címet két fő kapott. Az Élenjáró Osztály címet a 3. F osztály érte el.

A megalapításra került „Év Növendéke” címet Bencze Zsolt, a „Félév Növendéke” címet Ujj Zoltán kapta, a „Hónap Növendéke” címet pedig immár a harmadik alkalommal Hári Szabolcs érdemelte ki.

Az elmúlt évihez viszonyítottan magas tanulmányi átlag (+0,65) azzal is indokolható, hogy a Ságvári Endre Gimnázium új épületének elkészülte lehetővé tette a teljes növendéki állomány számára az egy intézményben való, jó körülmények közötti tanulást.

A hazafias-honvédelmi nevelőmunka terén megteremtették a Gólya-táborok és a katonai pályára irányító táborok hagyományát, melynek keretében a leendő növendékek laktanya látogatásokon, honvédelmi jellegű sportrendezvényeken, intenzív tanulmányi felkészítéseken vettek részt. Ettől az évtől kezdődően a növendékek aktivitása, ötletgazdagsága, rátermettsége révén megkezdődött a Ságvári Endre Gimnázium honvédelmi napjainak szervezése és rendezése, amelyben a munkálatokat a kollégisták jó színvonalon végezték el.

Folyamatosan jöttek létre a műkedvelő csoportok, az igények szerinti szakkörök. A kollégium rendezésében 1988 februárjában a Kollégiumi Kulturális Napokon kimagasló sikerek születtek: a Blöff együttes arany, a fotószakkör, Bencze Zsolt és a népzenei együttes ezüst minősítést kapott.

Az alagsori ifjúsági klub felújítása nagyban fellendítette az osztályközösségek öntevékenységet. Az osztályok havonta klubestet szerveztek, amelyen vendégül látták gimnazista társaikat. A klubestek kezdeti táncos jellege fokozatosan bővült szórakoztató ismeretterjesztő programokkal, pl. Vidám illemtan sorozat, katonai jelmezek kiállítása, karikatúra kiállítás, fotószakkör kiállítás.

A közművelődési munka hatékonyságát tovább növelte a tanévben beállított iskolai „C” típusú könyvtár egy szakképzett, függetlenített könyvtáros vezetésével.

A kollégium technikai ellátottsága az 1987-88. tanévben érte el azt a szintet, amellyel a szórakoztatást, a tájékoztatást, mint a közművelődés alapformáit kielégítően tudták megoldani (zártláncú tv- és rádiórendszer).

A sportmunka megalapozottságának eredményeként a kollégium csapata I. helyezést ért el a labdajáték bajnokságon. A Kollégiumi Honvédelmi Tízpróbában 74 arany és 54 ezüst jelvény született.

Ezt a tanévet két új vezetőtanárral kezdték. A felnőtt dolgozói létszám az állománytáblának megfelelően 100%-ra töltődött. Munkája elismeréseképpen Honvédelmi Érdeméremmel tüntettek ki egy főt, kiképzési főfelügyelői jutalmat kapott ugyancsak egy fő, a tanulmányi versenymozgalomban versenydíjat kapott két fő. 37 fő dicséretben és pénzjutalomban részesült.

A *negyedik, 1988-89. tanévben* volt a kollégiumi növendékek tanulmányi munkája a legsikeresebb, ekkor került sor először negyedévesek kibocsátására. 44 fő végzős növendék tett sikeres érettségi vizsgát 3,54-es átlaggal.

Ebben az évben érték el a legmagasabb tanulmányi átlagot: 3,72. A siker köszönhető annak, hogy a növendékek hozzáállása nagymértékben javult, kialakult egy jól működő korrepetálási rendszer, valamint annak is, hogy a Ságvári Endre Gimnázium szaktanárai nagyon sok szakmai segítséget nyújtottak.

233 növendék kezdte meg a tanulmányait és 194 fő fejezte be azt. A növendéki állományból hét fő kiváló, 13 fő élenjáró növendék címet vehetett át. Az e tanévben megalapításra került *Szalvay plakettet* Horváth Attila és Bencze Zsolt

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

negyedéves növendékek kapták. Ekkor kezdte a kollégium vezetése hagyományteremtésként a *Kibocsájtó Anyakönyvet*, *Kibocsájtó Levelet* kiadni.

Először szervezték meg a növendékeknek a csehszlovák partnerrel a cseretáborozást – sítábort Koritnica Kupelen, valamint immár 3. alkalommal vehettek részt a másodéves növendékek környezetvédelmi építőtáborban, Gödöllőn.

A közművelődési munka további javulását bizonyítja, hogy a balassagyarmati Kollégiumi Kulturális Napokon a társas-tánc csoport, a fotószaikkör, valamint a Blöff zenekar is ezüst diplomát kapott.

A kollégium sporttevékenysége is tovább fejlődött. A kosárlabda csapat ismét első helyezett lett, Borovics Péter kollégiumi csúccsal győzött súlylökésben, Bánfi Péter pedig több úszószámot nyert meg.

Az 1988-89. tanévben 68 arany, 56 ezüst jelvény került kiosztásra a Kollégiumi Honvédelmi Tízpróba keretében.

A városi szervekkel tovább bővültek a kollégium kapcsolatai. A MHSZ autós iskolájával kötött együttműködési megállapodás eredményeként valamennyi kibocsátásra került negyedéves növendék jogosítványt szerzett.

A helyi ifjúságmozgalmi szervezetekben a megalakulástól folyamatosan végzett munka elismeréseként második alkalommal KISZ KB Dicsérő Oklevelet kaptak, a megyei Diák Tanács elnökeként tevékenykedő növendék Kiváló Ifjúsági Vezető kitüntetését, egy másik növendék pedig Aranykoszorús KISZ jelvényt kapott. 1988 decemberében a Kiképzési Főfelügyelőség Politikai Osztálya ellenőrizte a kollégiumi ifjúságmozgalmi munkát. Megállapították, hogy a Szalvay Mihály Középiskolai Honvéd Kollégium ifjúságmozgalmi tevékenysége évről évre fejlődött, egyre magasabb szinten vesznek részt a programok szervezésében, rendezésében. A MN KISZ Bizottságának döntése értelmében az 1989. évben a kollégium KISZ-bizottsága a NISZ (Néphadseregi Ifjúsági Szervezet) Szalvay Mihály Honvéd Kollégiumi Bizottságává alakult.

A nevelőtestületben több változás következett be: a vezető nevelőtanár saját kérésére más munkahelyre távozott, továbbá a tanév végén a főállású könyvtáros, valamint az év elején érkezett vezető nevelőtanár is megvált a kollégiumtól. A személyi mozgások ellenére a nevelőtestület jó munkája eredményeként a Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozatával tüntették ki a kollégium vezetőjét, Kiváló Munkáért kitüntetés két nevelőtanár, Honvédelmi Érdemérem egy fő kapott, előljárói jutalomban két fő részesült. Szalvay plakettet kapott Szekeres Lajosné, a Ságvári Endre Gimnázium tanára. A dolgozói állományból 31 fő dicséretben és jutalomban részesült.

Az ötödik, egyben utolsó, 1989-90. tanévet 187 fő növendéssel kezdték és 137 fővel fejezték be. Tanév közben 13 növendék távozott. A növendékek tanulmányi eredménye kielégítő volt: az év végi kollégiumi átlag 3,51, az érettségiző évfolyam (36 fő) érettségi átlaga 3,36. Kiemelkedően teljesítette tanulmányi munkáját két fő. Tanulmányi versenyeken a IV. évfolyamon matematikából iskolai negyedik, számítástechnikából iskolai első helyezés, a III. évfolyamon megyei biológia versenyen 9., 13., 21. helyezés, az I. évfolyamon oroszából iskolai 4., földrajzból iskolai 3., matematikából iskolai 4, 5. helyezés született. A sportmunka eredményességét bizonyítja, hogy Borovics Péter ismét megnyerte a súlylökést, egyéb sportágakban pedig 4, 5, 9. helyezést értek el a tanulók.

A növendéki állományból a kollégium megszűnése miatt 1990. június 10-én a MH Béri Balogh Ádám Honvéd Kollégiumnak, mint jogutódnak átadtak 44, a MH Zrínyi Miklós Honvéd Kollégiumnak 28, a MH 9. sz. Honvéd Kollégiumnak 2 fő növendéket.

Az 1989-90. tanévet 87%-os feltöltöttségű polgári dolgozói állománnyal kezdték, amely a tanév végére 45 főfoglalkozás és 2 fő részfoglalkozás dolgozóra csökkent. 1990. februártól 1 fő tartalékos tiszti hallgató került a kollégiumba. 1989. szeptember 1-jével a vezetőség tagjai közül többen más munkahelyre távoztak, voltak, akiket áthelyeztek, helyükre a meglévő dolgozók közül kerültek kinevezésre. A tanév II. féléve jelentős többletmunkát rótt a kollégiumra, mivel a Magyar Honvédség parancsnoka a 87/1990. számú parancsával a kollégiumot 1990. augusztus 15-i hatállyal megszüntette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

A tanév során kiemelkedő munkájuk elismeréseként két fő a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatát, két fő a Haza Szolgálatáért Érdemérem bronz fokozatát kapta, egy fő kiváló munkáért kitüntetést, egy fő Honvédelmi érdemérem kitüntetést, 12 fő törzsgárda jutalmat, 46 fő pénzjutalmat kapott.

A Szalvai Mihály Középiskolai Honvéd Kollégium felszámolásakor a munkaviszonyban álló állományt két fő képezte, az igazgató és az igazgatóhelyettes.

A ZALAEGERSZEGI KOLLÉGIUM LÉTREJÖTTE, HELYSZÍNE, KÖRNYEZETE

Amikor a Kormány Honvédelmi Bizottsága 1983. szeptember 15-i ülésén jóváhagyta a Középiskolai Katonai Kollégiumi Hálózat teljes kiépítésével kapcsolatos elgondolást, szinte minden évben indítottak katonai kollégiumot. 1983-ban Szegegyen, Győrben, Balassagyarmaton, 1985-ben Zalaegerszegen, 1986-ban Pécsen, Székesfehérváron, 1987-ben Szolnokon nyitotta meg kapuit a katonatiszti előképzés végzésére szolgáló intézmény. [3]

„A város kiválasztásának több oka volt: Nyugat-Magyarország, megyeszékhely, iskolaváros, katonai helyőrség, a város és a megye vezetőinek készséges hozzájárulása.” [4] Katonai, illetve honvéd kollégium ebben az időszakban (1974-1992) összesen az egész országban 10 létezett, 5 iskola működött a Dunántúlon, s ezek között Nyugat-Magyarországon csak egy városban, Győrben tanulhattak katonai kollégisták. Zalaegerszegnek az iskolaváros büszke címet a sokfajta középiskola (Zrínyi Miklós, valamint Ságvári Endre Gimnázium, továbbá kereskedelmi, vendéglátó-ipari, gépipari, építőipari, egészségügyi, közgazdasági stb. szakközépiskola) mellett még a Pénzügyi és Számviteli Főiskola megléte is szolgáltatta.

Zalaegerszeg „katonaváros” is volt. A helyőrségi laktanya a város belsejében létesült, amelyet kizárólag a Magyar Honvédség használt. A közel 48 hektáros katonai bázison az egykori 8. gépesített lövész hadosztály egységei állomásoztak. Az 1949-50 között felépített és 2006-ban bezárt laktanyában anno több száz lánctalpas harcjárművet, rengeteg technikai eszközt vontak össze. A katonák részt vettek minden jelentős hadgyakorlatban, de segítettek a mezőgazdasági munkákban, a város építésében. Az alakulat létszáma még 1990-ben, a felszámolás évében is meghaladta a kétezret.

A városban BM Határőrség is volt (létszámadatok: 1965. március 15-től: 1910 fő, 1975. június 15-től: 2082 fő, 1993. március 1-től: Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság 926 fő), bár a vizsgált időszakban – ahogyan a felsorolt adatokból is kitűnik – folyamatosan csökkent a létszám, míg végül megszűnt. A zalaegerszegi laktanya épületétől később eladással vált meg a Határőrség. [5]

A Honvédelmi Bizottság előírásainak megfelelően 1984. november 1-től kezdte meg munkáját a Zala Megyei Hadkiépítési és Területvédelmi Parancsnokság szervezetében az előkészítő törzs a kollégium kialakítására. Az előkészítő tevékenység sikeres végrehajtása alapján a kollégiumi munka 1985. május 1-jén indult meg a MN 7. számú Középiskolai Honvéd Kollégiumában, amely 1987-ben a Szalvai Mihály (a munkásmozgalom alakja, a spanyol szabadságharc egyik magyar vezetője, 1945 utáni magyar hadseregszervező) Honvéd Kollégium nevet kapta. Megkezdődött az állománytáblában biztosított helyek feltöltése. A következő munkakörökben kezdtek el a munkát a kollégium dolgozói: igazgató, gazdasági igazgatóhelyettes, elhelyezési szolgálatvezető, személyügyi előadó, pénzügyi előadó, ruházati szolgálatvezető, ügykezelő gépíró, vezető nevelőtanár, gépkocsivezető, takarítónő.

A kollégium épülete egykoron munkásszállóként szolgált, ezért nagyfokú átalakítást igényelt, hogy a nevelési céloknak megfeleljen. Az első évben még nagyon bonyolult körülmények között valósult meg a kollégium elhelyezése. Az épület egyidejűleg használta a Zala Megyei Építőipari Vállalat munkásszállóként, bizonyos területein az épületnek építkezés folyt, más helyeken a kollégium helyiségei voltak.

A kollégium egyébként a Ságvári Endre Gimnáziumhoz közel feküdt, a város központjában. Sajnos, az átépítés sem sokat segített abban, hogy betöltse a rendeltetését, „a mellette futó utak miatt zajos volt, nem rendelkezett külső területtel, egy kis bitumenes kosárlabdapályán kívül semmi nem fért el rajta, működtetése jelentős szakapparátust, állandó felügyeletet és karbantartást igényelt.” [6]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

Az első évben a kollégiumi portaszolgálatot a 8. emeleten, az igazgatóságot a 4. emeleten találjuk, ami a második tanévtől módosult azzal, hogy mind a portaszolgálat, mint a kollégium vezetése az 5. emeletre települt, a növendékek elhelyezési körlete pedig a 6-9. emeleteken volt.

A teljes berendezkedést követően szintenként tíz háromágas szoba volt, egy osztály két szintet foglalt el, a s ennek megfelelően alakították ki a közös helyiségeket. A konyhát, az éttermet az épülethez csatlakoztatva építették meg, s egyéb helyiségeket, irodákat, gyengélkedőt, emlékszobát, büfét stb. is kialakítottak.

A volt honvéd kollégium épülete 1999-ben
(Forrás: Zalamédia)

TANULMÁNYOK

A kollégisták eredetileg a kezdetektől a Ságvári Endre Gimnáziumban tanultak volna, de mivel annak a bővítése nem készült el a kollégium indulásáig, ezért a felvételt nyert 60 fő a Zrínyi Miklós Gimnáziumban kezdte meg a tanulmányait 1985-ben. A kollégium épületében is folyt tanítás. Tanulósobákban a Ságvári gimnázium tanulói a délelőtti órákban tanításon vettek részt. Beléptetésük csak tanárok jelenlétében (ügyeletes nevelő felügyeletével – akit az iskola biztosított) volt engedélyezett. Az iskolából tanítani és tanulni átjárók névjegyzékét a porta megkapta.

A következő, 1986-87. tanévben már osztottan tanultak a két gimnáziumban, s végül a teljes tanulóállomány az 1987-88. tanévet tudta az új Ságvári Endre Gimnáziumban megkezdeni (I-III. évfolyam). *„Amennyire szerencsés volt, hogy a gimnázium velük kezdett, együtt nőttek fel, nem befogadottak, megtűrték voltak, hanem alapítók, olyannyira megszenvedték a gimnázium kezdeti gondjait. Az első érettségi környékén „állt be” a gimnázium, csiszolódott össze a két intézmény.”* [7]

A tanulás eredményességét segítő máris az első tanévtől kezdődően sor került a tanulók *korrepetálására*. 1985. szeptember 1-jétől magyar, matematika és orosz tantárgyakból korrepetált a Zrínyi gimnázium négy és a Ságvári gimnázium három tanára heti egy-egy órában. Ahogyan nőtt évfolyamonként a tanulók létszáma, úgy emelkedett a korrepetálás óraszám és a tantárgyak száma is. Az 1986-87. tanévben az előző tárgyakhoz csatlakozott az angol, a kémia, a fizika is, és növekedett az órák száma. Az adatokat összehasonlítva láthatjuk, hogy az osztályok háromnegyedében az orosz nyelv tanulása okozta a legtöbb gondot, valamint, hogy az I. K tanulói szorultak a legtöbb tárgyból kiegészítő felkészítésre.

Az 1987-88. tanév korrepetálási adatainak áttekintésekor kiderült számunkra, hogy a Ságvári Endre Gimnáziumban most már a honvéd kollégisták az E és F jelű osztályokban tanultak. A korrepetált tárgyak száma csökkent, új tantárgyként csatlakozott a német.

Az 1988-89. tanévre felvett I. évfolyamosoknak már a gólyatáborban tartottak felzárkóztató korrepetálást magyar nyelvből, oroszból, matematikából. A 18/1988. számú (szeptember 30.) parancsban került kijelölésre a tanévre szóló korrepetálási rend, amelyben 17 tanár kapott megbízást 7 tantárgyi korrepetálásra. Az adatokból megállapíthattuk, hogy a IV. F osztály növendékei számára nyújtották a legtöbb kiegészítő felkészítést a korrepetáló tanárok. Sajnos, az irattári anyagban, amely a kollégium parancsnokának (igazgatójának) éves parancsait, utasításait, rendeleteit tartalmazza, arra vonatkozóan nem találtam utalást, hogy a IV. F osztály állományának összetétele miatt volt-e szükség erre a nagy óraszámra.

Az 1989-90. tanévre vonatkozóan – mivel már ekkor tudták, hogy a tanév végén a kollégium megszűnik – kevesebb adatot találhatunk az iratanyagban. A 14/1989. (augusztus 30-i) parancsban még láthatjuk, hogy adtak ki megbízást felzárkóztató táborban korrepetálásra, az I. évfolyam számára augusztus 29. – szeptember 1. között, de a tanárok létszámáról és az óraszámokról már nem tudhatunk meg részleteket.

SZAKKÖRÖK

A kollégiumban – ahogyan minden más nevelési-oktatási intézményben – élénk szakköri, tanításon kívüli tevékenység zajlott. 1985. október elsejétől heti 2 órában működni kezdett az irodalmi színpad, létrejött a kollégium énekkara, valamint dolgozni kezdtek a tanulók a honismereti szakkörben. 1986. október 1-től az előzőek működése mellett megkezdte munkálkodását a csillagász szakkör, a zenebarátok köre, az atlétika sportkör, a kosárlabda szakkör és az önvédelmi szakkör. 1987-től labdarúgó sportkörben, kézilabda sportkörben és fotó szakkörben is kipróbálhatták rátermettségüket a növendékek. 1988-tól úszó szakkörben is fejleszthették tudásukat a tanulók.

KULTURÁLIS ÉLET

A feljegyzések között 1988-ban leljük nyomát kulturális nagyrendezvénynek, február 27-28-án tartották a Kollégiumi Kulturális Napokat. Ennek részét képezte a kollégiumi „KI MIT TUD?”. A vetélkedőn indulók ének-zene, tánc, vers-próza kategóriában mérhették össze tudásukat, ezt a zsűriben való részvételre való megbízásokból láthatjuk (előadó, rendező, zenetanár). A kulturális napokon kiállításra, lemezbemutatóra, filmvetítésre is sor került. A kollégium vezetése nagy gondot fordított arra, hogy zökkenőmentes legyen a rendezés, ezért számos tanárt, kulturális szakembert megbíztak, hogy a „KI MIT TUD?”-ra felkészítsék a tanulókat.

A KOLLÉGIUMI ÉLET SZABÁLYZATAI, SZABÁLYAI

A kollégiumok felügyeleti szerve a Honvédelmi Minisztérium Tanintézeti Csoportfőnöksége néven, 1988-tól Katonai Kollégiumok Főigazgatósági, majd MH Középiskolai és Kollégiumi Főigazgatóság néven működött a zalaegerszegi kollégium működésének éveiben.

A szabályzatok azt a célt hivatottak megvalósítani, amit a kollégiumok létrehozására hozott honvédelmi parancs tartalmaz: „A kollégium a Honvédelmi Minisztérium felügyelete alatt működő nevelési intézmény. Fenntartásáról a Honvédelmi Minisztérium gondoskodik. Feladata azoknak a katonai pálya iránt vonzódó, tehetséges, társadalmi körülményeiknél fogva arra érdemes fiataloknak középiskolai továbbtaníttatása és nevelése, akik a katonatiszti szolgálatot élethivatásuknak választják. A kollégium céltudatos nevelőmunkával érje el, hogy növendékei rendelkezzenek azokkal az erkölcsi, politikai, akarati tulajdonságokkal, amelyek a katonai főiskola elvégzésének és a katonai pályán való helytállásnak biztosítékait jelentik.” [8]

A kollégiumi élet menetét központilag kiadott szabályzatok, útmutatók határozták meg. *Középiszkolai Honvéd Kollégiumok Nevelési irányelvei* háromfüzetes szabálygyűjteményben az irányelvek tartalmazták a kollégiumok nevelési célját és feladatait, az eljárásokat, amelyek a növendékek megismerésére szolgáltak, a kiegészítő útmutatókat azokhoz az okmányokhoz, amelyeket róluk kellett készíteni, továbbá a rangsorolásuk módját, valamint a kollégiumi kulturális napok, a sportversenyek megrendezésének szabályait, a nyári táborokat, a honvédelmi ismeretek oktatásának módját, a szakkörök létesítésének szabályait. *A növendékek megismeréséhez ajánlott vizsgálati eljárások és módszerek* című és a *Kollégiumi tömegsportversenyek és sportbajnokságok* című kiadványok útmutatóul szolgáltak.

Az így létrejött, dokumentumok alkotta rendszer sajnos egy túlbujánzó bürokráciát teremtett, amiben a nevelőtanárnak mindent dokumentálnia kellett a növendékekről, a csoportról, a kollégium szervezeteiről, eseményeiről, s ezek aztán nemcsak az ellenőrzés, hanem a megítélés forrásai is lettek.

Jellemzően a Hadtörténeti Irattárban feltalált éves dokumentumokban [9] is a kollégiumot vezető igazgató (parancsnok) által kiadott utasításokat, parancsokat, valamint intézkedéseket (valamilyen feladatnak a végrehajtására) találunk. Azaz a gimnáziumban töltött idő kivételével a növendékek „katonaként” készültek jövő pályájukra.

A KOLLÉGIUM NEVELŐTESTÜLETE, MUNKATÁRSAI

Az egyes munkakörökhez tartozó létszámok az előirtaknak megfelelően alakultak, a kollégiumot vezető igazgató, parancsnok 1/1985. számú utasítása szerint 10 fő közül 8 fő polgári alkalmazottként kezdte a munkát, az igazgató százados rendfokozatú volt, egy kinevezett polgári alkalmazottat (az igazgatóhelyettest) gazdasági alosztályvezetőként vettek állományba.

Az évek során élénk mozgás volt tapasztalható a dokumentumokban: sokszor találjuk olyan munkatársak adatait (név, anyakönyvi adatok, munkaidő időtartama stb.), akik alkalmanként végeztek munkát. Az első tanév beindulása előtti hónapokban ez főleg takarítási, később pedig az egyes események előkészületeiben, lebonyolításában való tevékenységet jelentett.

A nevelőtestület Zalaegerszegen is a szabályzat által előírtaknak megfelelően állt össze: vezető nevelőtanár, nevelőtanárok.

Folyamatosan bővültek a munkakörök a létszám növekedésével. Orvos, vezető ápoló, portás, szabó, elhelyezési technikus, festő és asztalos szakmunkás, fűtő stb. dolgozott azért, hogy a növendékek maradéktalanul készülhessenek a pályájukra.

A 14/1990. számú parancsban a Honvédelmi Minisztérium 87/1990. számú – a kollégium 1990. július 01-vel történő megszüntetésére intézkedő parancsa, valamint a felszámolással összefüggő tevékenység figyelembevételével a dolgozók munkaviszonyát felmondta az igazgató. Összességében 36 határozatlan és 3 fő határozott idejű munkaviszonyban foglalkoztatott dolgozónak kellett megválnia a munkahelyétől a kollégium megszüntetése miatt.

ESZMEI-POLITIKAI OKTATÁS A MUNKATÁRSÁK KÖRÉBEN

Természetesen a korszak ideológiája rajta hagyta a lenyomatát a kollégiumban végzendő eszmei-politikai oktatáson is. A 22/1987. számú parancsban is láttuk, hogy az oktatás a polgári állomány körében két formában valósult meg: 1. Kinevezettek és egyetemi, főiskolai végzettséggel rendelkezőknek „Társadalmunk időszerű kérdései” 8 témacsoportban. 2. Nem kinevezettek szakszervezeti politikai oktatás keretében foglalkozások időszerű politikai kérdésekkel (gazdaságpolitika és érdekvédelem iránt volt nagyobb érdeklődés). Továbbá konzultáció ideológiai témákban – ez azonban inkább oktatás jellegű volt aktivitás hiányában.

A NEVELŐTESTÜLET PEDAGÓGIAI-MÓDSZERTANI TOVÁBBKÉPZÉSE

A 3/1987. sz. intézkedés (január 5.) az 1987. február 11-12-13-án megtartandó továbbképzést rendelte el. A 3 napos továbbképzésen szó volt aktuális katonapolitikai kérdésekről, a középiskolás fiatalos vallásosságáról, a tiszthelyettes képzés rendjéről, a második tanulmányi félév politikai mozgalmi munka feladatairól, az iratkezelés szabályairól, éberségről és titokvédelemről stb. Nevelési témákban képzést kaptak többek között az alábbiakban: A nevelőmunka tervezése, összehangolása és eredményének vizsgálata; A növendékek speciális nevelési problémái (hátrányos helyzetű, nehezen nevelhető növendékekkel kapcsolatos feladatok); A nevelőtanárok feladatai a higiéniai követelmények megvalósításában; A nevelés főbb színterei (iskola, kollégium, család). A kollégium helye a növendékek nevelésében (foglalkozások, tanulás, szervezett szabadidő). Gazdasági kérdéseket is taglaltak: A növendékek számára biztosított anyagi-pénzügyi ellátás alakulása az 1987. évtől. A nevelők feladata a gazdálkodás hatékonyságának megítélésében. Anyagmegóvás, takarékoság, károkozó kártérítési kötelessége. A továbbképzés vizsgával zárult, amelyen a kollégium belső szabályozó dokumentumok gyűjteményéből kellett számot adniuk tesztlap kitöltésével.

AZ UTOLSÓ IDŐSZAK, A MEGSZŪNÉS

A felszámolás híre természetesen nagy felbolydulást okozott mind a növendékek, mind a szülők körében. Ötven kollégista azonnal szerződést bontott, ezekkel a tanulókkal nem is számolhatott a jövőben a tisztképzés hallgatóként. A tanévet 137 tanuló fejezte be. Az első és második évfolyamos növendékeket Pécsre, Győrbe, Székesfehérvárra helyezték át nagyon sok szerződésbontás mellett, a harmadik évfolyam 28 tanulója pedig egy szakmunkások lakta kollégiumban maradt az érettségi letételéig. A berendezések nagy része a többi honvéd kollégiumba került, az épület éveken át üresen állt a honvédség őrzetében.

„A végső mérleg: a zalaegerszegi kollégiumba 1985 és 1989 között felvételt nyert 300 fiatal, érettségizett 108 növendék, lemorzsolódott 173 tanuló (58%), az érettségizettek közül 63 tanult tovább a katonai felsőoktatásban.” [10]

ÖSSZEGZÉS

A kollégiumi–főiskolai, összesen 8 éves nevelési-képzési szakasz, jóval nagyobb reményekre jogosított az elején, mint amennyi a végére megvalósult. Ennek rendkívül összetett okai vannak, a sikeresnek alig bizonyuló koncepció és gyakorlat nem hozhatott más eredményt, és ezért legkevésbé a honvéd kollégiumok nevelői, dolgozói és növendékei hibáztathatók (bár a következményeket ők viselték el). Azt mindenki látta, hogy ez a nagyon drága, felduzzasztott, rossz hatásfokú rendszer tovább így nem működtethető. Viszont jóval megfontoltabban, a létező struktúrákat nem rombolva, hanem átalakítva kellett volna a hálózat sorsát rendezni, mert emberekről és értékekről volt szó. A sok szempontot figyelembe vevő átalakítás esetén valószínűleg nem következett volna be a bizalom- és presztízsvesztés, aminek a negatív hatása a mai napig is tart. Ezen kevésbé tudott változtatni a 10 éven keresztül működött két honvéd gimnázium.

Napjainkban zajlik a honvéd középiskolai hálózat újbóli megszervezése, amely a Honvédelmi Minisztérium állampolgári, honvédelmi ismeretek szélesítését célzó törekvései [11] alapján indult meg, és amelynek első intézménye a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola. Ez a szakközépiskolás modell – a fent leírt tapasztalatok leszűrése nyomán is – reményeink szerint sikeresnek fog bizonyulni.

Ezen a formán kívül természetesen – a NAT-ban is kiemelt helyen szerepel – a nevelés minden szintjén és intézményében sor kerül a honvédelmi nevelésre, amely a gyakorlatban „három síkon adhat feladatokat a program résztvevőinek: képességfejlesztési szinten, az erkölcsi nevelés kérdéseiben, illetve ismeretek biztosítása által. A cél az, hogy a fiatalok felelős állampolgárokká váljanak, kapcsolatba kerüljenek a Magyar Honvédséggel, illetve a társadalmi szolidaritás erősítése a magyar állampolgárok között. A programnak a Nemzeti Alaptanterv alapján megvalósuló elemek mellett

HAJDICSNÉ Varga Katalin

Budapest, 2012.
5. évfolyam 2. szám

vannak „iskolán túli” összetevői is, például a honvédség szervezte programok, látogatások, előadások, a hadisírgondozás vagy az ötven órás kötelező közösségi szolgálatvállalás formájában, de a legmagasabb szinten ide tartozik a szakkör, az érettségi felkészítés, a honvédelmi alapismeretek oktatása, illetve – kiemelten fontos elemként – a pedagógusok továbbképzése is”. [12]

Kulcsszavak: honvédelmi nevelés, honvéd kollégium, a zalaegerszegi középiskolai honvéd kollégium története

Keywords: military defense education, military dormitory, the history of the secondary school military dormitory in Zalaegerszeg

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] MARTINKÓ József: *Cőgerek és katkósok. A katonai középiskolák története*. Bp.: Petit Real Könyvkiadó, 1998. -ISBN 9638582731
- [2] TAKÁCS Tibor: *Katonai szakközépiskola lesz Debrecenben*. <http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/itthon/katonai-szakkozepiskola-lesz-debrecenben.html>
- [3] MIKLÓS Zoltán: *Katonai oktatás és nevelés a szocializmus rendszerében (1945-1990)*. = Fórum. A ZMNE hivatalos lapja, 2005. 9. évf. 2. sz. <http://www.zmne.hu/Forum/05masodik/neveles.htm>
- [4] MARTINKÓ József: *Cőgerek és katkósok. A katonai középiskolák története*. Bp.: Petit Real Könyvkiadó, 1998. - p. 123.
- [5] JÓSZAI János: *A határőrség objektumainak őrzete és védelme. Doktori (PhD) értekezés*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. 2002. - pp. 137-139. http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2002/joszai_janos.pdf
- [6] MARTINKÓ József: *Cőgerek és katkósok. A katonai középiskolák története*. Bp.: Petit Real Könyvkiadó, 1998. - p. 123.
- [7] MARTINKÓ József: *Cőgerek és katkósok. A katonai középiskolák története*. Bp.: Petit Real Könyvkiadó, 1998. - p. 124.
- [8] HM 56/78. pcs.
- [9] MN 7. *Középiskolai Honvéd Kollégium igazgatói parancsai*. Hadtörténeti Irattár.
- [10] MARTINKÓ József: *Cőgerek és katkósok. A katonai középiskolák története*. Bp.: Petit Real Könyvkiadó, 1998. - p. 125.
- [11] *A honvédelmi miniszter 38/2011. (IV. 8.) HM utasítása a honvéd középiskolai hálózat kiépítésével kapcsolatos feladatokról*. Hivatalos Értesítő. A Magyar Közlöny melléklete. 2011. április 8. 25. szám. [kozlony.magyarorszag.hu/pdf/8806](http://www.kozlony.magyarorszag.hu/pdf/8806)
- [12] DRAVECZY-URI Ádám: *Hazaszeretet és bajtársiasság már az iskolapadban is*. <http://www.katonasuli.hu/cikk/581/hazaszeretet-es-bajtarsiassag-mar-az-iskolapadban-is>